

Martyna Bildziukiewicz

Udział Szwecji w międzynarodowych operacjach pokojowych – alternatywa dla „snu o potędze”?

Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio K, Politologia 18/2,
23-35

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ANNALS
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN – POLONIA

VOL. XVIII, 2

SECTIO K

2011

Uniwersytet Gdański, Wydział Nauk Społecznych, Instytut Politologii

MARTYNA BILDZIUKIEWICZ

*Udział Szwecji w międzynarodowych operacjach pokojowych
– alternatywa dla „snu o potęgze”?*

Swedish participation in international military peace support operations

ABSTRAKT

Artykuł ma na celu przedstawienie udziału Szwecji w międzynarodowych, militarnych operacjach wspierania pokoju, prowadzonych przez Organizację Narodów Zjednoczonych, Unię Europejską oraz Organizację Paktu Północnoatlantyckiego. Udział w misjach ukazany został jako alternatywna strategia budowania wpływu na arenie międzynarodowej dla relatywnie małego państwa, w oparciu o jego tradycyjne wartości i interesy.

Słowa kluczowe: Szwecja, operacje/misje pokojowe, misje utrzymania pokoju, misje zaprowadzania pokoju, polityka zagraniczna Szwecji

Państwo nie jest już jedynym aktorem na arenie globalnej; wiek XXI naznaczony jest współpracą międzynarodową i rosnącą rolą podmiotów ponadnarodowych (organizacji międzynarodowych, globalnych korporacji oraz innych między- i pozarządowych jednostek). Mimo tego, państwa pozostają najważniejszymi aktorami na arenie międzynarodowej – choć nie są już na niej same. Ich sprawne funkcjonowanie na wielu płaszczyznach zabezpieczają organizacje międzynarodowe, jednakże zależność ta działa również w odwrotną stronę – organizacje tworzone są przez państwa i to te ostatnie przesądzą o kształcie tych pierwszych. I tak, na kształcie NATO odciska się przede wszystkim polityka Stanów Zjednoczonych, na polityce Unii Europejskiej – interes Francji i Niemiec. Wpływ dużych państw, zasobnych w bogactwa naturalne, dużą liczbę ludności i solidny potencjał ekonomiczny, na

międzynarodową politykę jest oczywisty. Jaka jest jednak rola małych państw i jak mogą one zadbać o realizację swoich strategicznych interesów na globalnej arenie? Jednym ze sposobów jest udział w międzynarodowych operacjach wspierania pokoju, na których skoncentruje się poniższy artykuł. Cała uwaga poświęcona zostanie operacjom militarnym – z wyłączeniem misji cywilnych, na które, ze względu na ich szeroki zakres, warto przeznaczyć osobne rozważania.

Artykuł ma na celu zbadanie międzynarodowej aktywności militarnej państwa (w postaci partycypacji w operacjach pokojowych poza jego granicami), jako jednego z czynników mogących wpływać na wzrost lub spadek pozycji na arenie międzynarodowej. Za studium przypadku posłuży Królestwo Szwecji, jako przykład aktora niegrającego pierwszoplanowej roli na arenie międzynarodowej, jednak, jak pokażą kolejne akapity, posiadającego interesującą koncepcję aktywności militarnej poza własnymi granicami. Jako że dla szwedzkich decydentów oraz opinii publicznej najważniejszymi organizacjami w zakresie prowadzenia operacji pokojowych są (według hierarchii ważności) Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ), Unia Europejska (UE) oraz Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego (NATO)¹ – artykuł koncentruje się na misjach wykonywanych przez te trzy organizacje.

MIĘDZYNARODOWE OPERACJE POKOJOWE – DEFINICJE I CELE

Operacje pokojowe (misje pokojowe, wspierania pokoju) definiowane są jako działania prowadzone przez wielonarodowe siły wojskowe i cywilne, służące do ochrony pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego. Mają zapobiegać konfliktom lub ich rozszerzaniu się poza granice danego państwa, odpowiadają za normalizację sytuacji konfliktowej po zawieszeniu broni oraz działają na rzecz stworzenia odpowiednich warunków dla zawarcia porozumienia pokojowego².

Pierwsze misje wspierania pokoju miały miejsce już w XIX w., niemniej dopiero praktyka Organizacji Narodów Zjednoczonych doprowadziła do powstania ich definicji i klasyfikacji. Co prawda dotychczas nie została sformułowana jedna obowiązująca i wiążąca wszystkich aktorów definicja³, jednak literatura przedmiotu wyszła naprzeciw temu zagadnieniu. E. A. Schmidl proponuje podział na operacje dyplomacji prewencyjnej (przed wybuchem konfliktu mają na celu zapobieganie powstawaniu

¹ *Opinion 2006*, Styrelsen för Psykologiskt Försvar, fig. 7, s. 41.

² J. Sutor, *Leksykon dyplomatyczny*, Warszawa 2010, hasło "peacekeeping", s. 329 - 331.

³ Warto zauważyć, że w samej Karcie Narodów Zjednoczonych – dokumencie założycielskim ONZ, stanowiącym podstawę jej funkcjonowania od 1945 r. – nie występują żadne definicje zbrojnych operacji pokojowych. Por. *Karta Narodów Zjednoczonych, San Francisco, 26 VI 1945 r.*, [w:] *Prawo w stosunkach międzynarodowych. Wybór dokumentów*, oprac. S. Bieleń, Warszawa 2004, s. 30 – 47. Jedną z prób klasyfikacji operacji pokojowych podjął sekretarz generalny ONZ Boutros Boutros-Ghali, jednak jego propozycja została odebrana jako niejasna i jako taka nie spotkała się z szerszym zastosowaniem. Por. B. Ghali, *An Agenda for Peace. Report of the Secretary-General pursuant to the statement adopted by the Summit Meeting of the Security Council on 31 January 1992*, A/47/277 - S/24111, 17 June 1992.

sporów międzynarodowych oraz przeciwdziałanie transformacji sporów w konflikty zbrojne), utrzymania pokoju, budowania pokoju oraz zaprowadzania pokoju⁴. Na potrzeby poniższego artykułu stosowane będą trzy ostatnie pojęcia, zatem zasadne jest ich krótkie omówienie.

Operacje utrzymania pokoju (*peace-keeping*) to najbardziej pojemny i najczęściej wdrażany typ operacji, polegający na rozmieszczeniu cywilnych i wojskowych sił ONZ (za zgodą wszystkich zainteresowanych) na terenie konfliktu. Personel w tych misjach składa się zarówno z żołnierzy, próbujących gasić konflikty (tzw. błękitne hełmy), jak i policjantów, obserwatorów, personelu pielęgniarskiego i innych. Żołnierze i obserwatorzy wojskowi są lekko uzbrojeni i mają prawo użyć siły tylko we własnej obronie. Operacje utrzymania pokoju polegają m.in. na monitorowaniu rozejmu, zawieszenia broni, a także wycofywania wojsk z terenu konfliktu.

Kolejnym etapem typowej misji *peace-keeping* jest zazwyczaj budowanie pokoju (*peace-building*), w której kontyngenty militarne, cywilne i cywilno-wojskowe pomagają w organizacji wyborów, demobilizacji, przywracaniu administracji, repatriacji uchodźców, szkoleniu policjantów, monitorują przestrzeganie praw człowieka, itp.

Misje zaprowadzania pokoju (*peace enforcement*) różnią się od operacji utrzymania pokoju możliwością użycia siły przez żołnierzy (także w celu zaczepnym)⁵. Warto jednak zaznaczyć, iż granica między tymi dwoma typami misji pozostaje nieklarowna, szczególnie iż niektórzy badacze odmawiają misjom zaprowadzania pokoju prawa bytu, jako że nie mają one umocowania w prawie międzynarodowym⁶.

OD NEUTRALNOŚCI DO SOLIDARNOŚCI

Szwecja od początku działalności ONZ aż do dziś pozostaje jednym z państw najbardziej zaangażowanych w międzynarodowe operacje wspierania pokoju. Przyczyn takiej aktywności należy szukać w wartościach stanowiących podstawę szwedzkiej polityki zagranicznej: najpierw neutralności, zastąpionej koncepcją bezaliansowości, oraz w doktrynie solidarności. Koncepcje te ukształtowały całościową strategię Szwecji wobec operacji pokojowych.

Carl Bildt, obecny minister spraw zagranicznych Szwecji, u schyłku zimnej wojny charakteryzował doktrynę obronną państwa w następujący sposób: „Tylko Szwecja

⁴ E. A. Schmidl, *The Evolution of Peace Operations from the Nineteenth Century*, “Small Wars & Insurgencies”, volume 10, issue 2, 1999, Special Issue: Peace Operations Between War and Peace, s. 4-20.

⁵ *Ibidem*, s. 5-6, J. Zając, *Środki i metody polityki zagranicznej państwa*, [w:] R. Zięba (red.), *Wstęp do teorii polityki zagranicznej państwa*, Toruń 2007, s. 95-96.

⁶ Por. J. Sutor, *op. cit.*, hasło “peace enforcement”, s. 329. Jednym z wiecznie żywych tematów sporu akademickiego dotyczącego różnicowania operacji utrzymania i zaprowadzania pokoju jest interwencja NATO w Kosowie. Por. np. S. Trzeciak, *Between Peacekeeping and Peace Enforcement: Does the NATO Intervention in Kosovo Provide a New Formula for Peace Operation?*, NATO-EAPC Research Fellowship, Final Report, June 2003, http://www.trzeciak.pl/pl/nato_between_peacekeeping_and_peace_enforcement_analiza.html, dostęp 10 czerwca 2011, s. 10.

broni Szwecji i Szwecja broni tylko Szwecji⁷”. Faktycznie, filozofia neutralności, wyznaczająca kierunek szwedzkiej polityki zagranicznej od XIX w., zakazywała angażowania się w sojusze militarne. Do przełomu lat 80. i 90. nakazywała ona również utrzymywanie silnej obrony narodowej, by Szwecja, w razie ataku na jej terytorium, mogła bronić się sama, nie uzależniając się od pomocy z zewnątrz. Jednocześnie zaangażowanie na arenie międzynarodowej odbierane było zarówno przez opinię publiczną, jak i decydentów jako immanentny element polityki Szwecji. Jak pisze Gunilla Herolf, szwedzką tradycją jest poszukiwanie międzynarodowych ról i zadań⁸. Wartości takie, jak pokój, prawa człowieka i prawo do dobrobytu miały być dostępne dla wszystkich narodów – dlatego obecność Szwecji w operacjach pokojowych, także w postaci wkładu militarnego, było łatwo wytłumaczalne dla Szwedów i jako takie nie budziło większych kontrowersji. Według twórców polityki zagranicznej, zaangażowanie to nie stało również w sprzeczności z polityką neutralności, ponieważ wzmacniało bezpieczeństwo świata – a zatem także bezpieczeństwo Szwecji. Ponadto, neutralność miała zapewnić Szwecji specyficzny profil na arenie międzynarodowej, tworzony przez niezależną i aktywną politykę w zakresie pomocy rozwojowej, rozbrojenia i ochrony środowiska, a także mediacji i arbitrażu⁹. W czasie zimnej wojny Szwecja postrzegała siebie jako most między Wschodem a Zachodem.

Aktywność Szwecji oraz pozostałych krajów nordyckich przedstawiana jest czasem w literaturze przedmiotu jako odrębny model operacji pokojowych (tzw. model nordycki)¹⁰. Wkład samej Szwecji w operacje wspierania pokoju latach 1948-89 opiewał na 55 tys. osób, a do roku 2002 osiągnął ponad 85 tys¹¹. Jediną przeszkodą do pełnego zaangażowania w misje militarne pozostaje niechęć do udziału w operacjach zaprowadzania pokoju, gdzie organizacja dowodząca jest *de facto* stroną w konflikcie, a użycie siły – jedną z najważniejszych części misji. Z tego powodu Szwecja odmówiła udziału w działaniach multilateralnych w Kuwejcie w latach 1990-91 (wysłała jedynie szpital polowy w rejon konfliktu), Somalii w latach 1992-93 oraz koalicji państw pod przywództwem Stanów Zjednoczonych w Afganistanie (2002-2003) i Iraku (2003)¹². Ta sama zasada spowodowała, iż szwedzcy żołnierze wysłani na misję IFOR (Implementation Force) w Bośni nie mieli prawa wykonywać działań

⁷ „Sweden is not defended by anyone else and our defence is for Sweden only” – *Reply by the Prime Minister, Mr Carl Bildt, to an interpellation from Ms Gudrun Schyman concerning the term used to describe Sweden's foreign and security policies*, 15 January 1992, Documents on Swedish Foreign Policy 1992, Stockholm, s. 24.

⁸ G. Herolf, *Sweden and ESDP*, [w:] *The North and ESDP. The Baltic States, Denmark, Finland and Sweden*, Bertelsmann Stiftung, Gütersloh, June 2007, s. 49.

⁹ F. Doerer, *In Search of Security After the Collapse of the Soviet Union. Foreign Policy Change in Denmark, Finland and Sweden*, 1988-1993, Stockholm 2008, s. 211.

¹⁰ W. Anioł, *Nordycki model dyplomacji pokojowej. Przypadek Norwegii*, „Sprawy Międzynarodowe” 2010, nr 3 (LXIII), s. 72-91.

¹¹ P. V. Jakobsen, *Nordic Approaches to Peace Operations. A New Model in the Making?*, Routledge London and New York, 2006, s. 180.

¹² *Ibidem*, s. 180.

ofensywnych. Notabene, czyniło je to mniej operacyjnymi w porównaniu z oddziałami innych państw i sprowokowało debatę na temat granic szwedzkiego zaangażowania. Ponadto, ustawy dające zielone światło dla udziału wojsk zarówno w IFOR, jak i misjach KFOR, SFOR oraz operacji „Artemis” (szczegółowo opisanych poniżej), Szwecja podkreślała konieczność zgody zwaśnionych stron na interwencję i istnienie porozumienia pokojowego. Ten ostatni warunek umiejscawiał misje w kategorii utrzymania pokoju, co było łatwiejsze do zaakceptowania przez szwedzką opinię publiczną.

Po tym, jak bipolarny podział świata został zastąpiony porządkiem wielobiegunowym, Szwecja podążyła za nowym ładem, przystępując do Partnerstwa dla Pokoju w 1994 r. oraz do Unii Europejskiej rok później. Wiązało się to również ze zmianą ideologii; w 1992 r. Carl Bildt, wówczas premier Szwecji, wystąpił z postulatem zakończenia ery polityki neutralności. Neutralność została zastąpiona koncepcją bezaliansowości, definiowaną jako pozostawanie poza sojuszami wojskowymi, w celu utrzymania neutralnego statusu w razie konfliktu zbrojnego¹³. Jednocześnie zaangażowanie Szwecji w operacje pokojowe wzrosło, gdy na tym obszarze działalności międzynarodowej pojawili się nowi aktorzy – Unia Europejska oraz Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego.

ZMIANY DOKTRYNALNOPRAWNE

Wraz z ewolucją doktrynalną pojawiły się zmiany w prawodawstwie. Na początku lat 90. XX wieku szwedzkie kontyngenty w operacjach pokojowych mogły składać się jedynie z ochotników, musiały też opierać się na legitymacji rozdziału VI Karty NZ, co oznaczało mandat do prowadzenia jedynie misji utrzymania pokoju (oraz dyplomacji prewencyjnej). By umożliwić większy i szerszy udział Szwecji, w 1992 r. rząd otrzymał kompetencje udostępniania sił na potrzeby misji utrzymania pokoju na prośbę ONZ oraz KBWE/OBWE. Ponadto, podniesiony został limit liczby personelu zbrojnego zaangażowanego w operacje za granicą – wynosi on obecnie 3 tys. żołnierzy. Misje angażujące użycie siły inne niż w celu samoobrony w dalszym ciągu wymagają zgody zwykłej większości parlamentu. Ponieważ jednak, jak już wspomniano, granica między tymi dwoma rodzajami operacji jest płynna, w dzisiejszej praktyce nad każdym przypadkiem zaangażowania militarnego w misję wspierania pokoju debatują posłowie Riksdagu. Operacje pokojowe zostały po raz pierwszy określone jako jedno z głównych zadań szwedzkich sił zbrojnych w 1996 r., a w 2003 r. służba w misji międzynarodowej stała się obowiązkiem wszystkich rekrutów rozpoczynających służbę po 1 czerwca 2003 r.¹⁴

¹³ *Reply by the Prime Minister, Mr Carl Bildt, to an interpellation from Ms Gudrun Schyman concerning the term used to describe Sweden's foreign and security policies*, op. cit., s. 21-25.

¹⁴ P. V. Jakobsen, op. cit., s.183, E. Johansson, *Peacekeeping in a Turbulent World: Experiences of Recent Peace Operations from a Swedish Perspective*, „International Review of Sociology – Revue Internationale de Sociologie”, Vol. 17, no. 1, March 2007, s. 55-71.

Choć koncepcja bezaliansowości nie została „odwołana”, od 2009 r. można zaobserwować jej malejące znaczenie, sądząc po ilości odniesień do tejże w oficjalnym dyskursie. Przyczyn można upatrywać w dwóch elementach: po pierwsze, szwedzka polityka zagraniczna ulega w coraz większym stopniu zjawisku europeizacji i jako taka, biorąc pod uwagę szybki rozwój Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony (WPBiO), stałaby do pewnego stopnia w sprzeczności z ideą pozostawania poza sojuszami militarnymi. Po drugie, jedną z bezpośrednich konsekwencji opisanego powyżej procesu jest kolejna znacząca zmiana w dyskursie polityki zagranicznej – zaproponowana w 2009 r. tzw. klauzula solidarności, wychodząca od zapisów Traktatu Lizbońskiego, zawierającego możliwość uzyskania przez państwo członkowskie UE pomocy od innych członków w razie ataku terrorystycznego, klęski żywiołowej bądź innego wydarzenia tego typu¹⁵. Solidarność rozumiana po szwedzku, w kontekście międzynarodowym obejmowała przede wszystkim deklarację, iż Szwecja nie pozostanie bierna, jeżeli inne państwo członkowskie UE lub nordyckie padnie ofiarą ataku bądź katastrofy, oczekując tego samego, gdyby ona sama stała się obiektem napaści lub klęski żywiołowej czy humanitarnej. Środki, za pomocą których wsparcie miało być udzielane, obejmowały m.in. wsparcie cywilne i humanitarne, a także udział w operacjach zarządzania kryzysowego, łącznie z pomocą militarną¹⁶. Biorąc pod uwagę powyższą ewolucję, można zaryzykować tezę, iż nowa doktryna poniekąd usankcjonowała rzeczywistość i utarowała drogę do jeszcze większego zaangażowania Szwecji w operacje pokojowe.

Mówiąc o fundamentach zaangażowania w operacje wspierania pokoju, warto podkreślić ich poparcie ze strony opinii publicznej, szczególnie gdy gwarantowane są one mandatem Rady Bezpieczeństwa ONZ. W 2006 r. na przeprowadzenie takich operacji zgadzało się 65% Szwedów, a 56% wspierało także misje zaprowadzania pokoju. Na pytanie, czy wyraziliby poparcie dla misji ONZ, w których mogliby zginąć szwedzcy żołnierze, 61% odpowiedziało twierdząco¹⁷. W latach 1989-2002 wszystkie propozycje wkładu personalnego w operacje wspierania pokoju były przyjmowane zdecydowaną większością przez Riksdag¹⁸.

Powyższa część artykułu pokazała wartości w szwedzkiej polityce zagranicznej, kluczowe dla zaangażowania w międzynarodowe operacje wspierania pokoju, a także postawy szwedzkiego społeczeństwa w tym aspekcie i zmiany w prawodawstwie i dyskursie dotyczącym tych operacji. Kolejne akapity pokażą przykłady militarnego zaangażowania Szwecji w misje ONZ, UE oraz NATO.

¹⁵ Por. D. Popławski, *Neutralność jako podstawa zinstytucjonalizowanej współpracy wielostronnej w Europie*, [w:] S. Parzymies, R. Zięba (red.), *Instytucjonalizacja wielostronnej współpracy międzynarodowej w Europie*, Warszawa 2004, s. 92.

¹⁶ S. Tolgfors, *Den svenska solidaritetsförklaringen*, Folk och Försvars rikskonferens i Sälen, 17 januari 2010, www.sweden.gov.se/sb/d/9497/a/138094, dostęp 11 października 2011.

¹⁷ *Opinion 2006, op. cit.*, s. 42-49.

¹⁸ P. V. Jakobsen, *op. cit.*, s. 181.

SZWECJA W OPERACJACH ORGANIZACJI NARODÓW ZJEDNOCZONYCH

ONZ, jako organizacja najbardziej doświadczona w prowadzeniu operacji wspierania pokoju, jest punktem odniesienia dla pozostałych jednostek. Zarówno NATO, jak i UE odnoszą się do zasad Karty Narodów Zjednoczonych w swoich operacjach, a wszelkie definicje powstały w wyniku praktyki tej organizacji.

Wszystkie szwedzkie rządy po 1945 r. wspierały tworzenie międzynarodowego porządku opartego na gwarancjach bezpieczeństwa zbiorowego¹⁹. Dlatego Szwecja nie miała obiekcji, mimo forsowania polityki neutralności, wobec Organizacji Narodów Zjednoczonych i przystąpiła do niej w 1946 r.

Od 1948 r. w ramach Organizacji Narodów Zjednoczonych przeprowadzone zostały 64 operacje pokojowe, a Szwecja wzięła udział w większości z nich. Decyzja o wkładzie w daną operację analizowana jest za każdym razem pod kątem odniesienia jej do bezpieczeństwa państwa, udziału w niej innych państw nordyckich, potrzeby wyrażenia poparcia dla ONZ. Mandat Rady Bezpieczeństwa jest dla Szwecji kluczowym wyznacznikiem uczestnictwa w operacji.

Szwedzkie wojska zaangażowane były już w pierwszą operację ONZ – UNTSO, nadzorującą rozejm na Bliskim Wschodzie. Od 1948 do 2006 r. w misji tej wzięło udział ponad 1 tys. szwedzkich żołnierzy. Znaczącym wkładem Szwecji w tym regionie charakteryzowała się misja UNEF I. W 1956 r. tzw. Batalion Sueski był pierwszym szwedzkim wojskowym, uzbrojonym oddziałem oddanym do dyspozycji ONZ. Przez cały czas trwania misji (lata 1956-1967) Szwecja oddała do dyspozycji ONZ 12 tys. żołnierzy. Operacja na Cyprze (UNFICYP), w której Szwecja brała udział w latach 1964-93, charakteryzuje się największym dotychczas wkładem personalnym tego państwa w operacje wspierania pokoju – mowa tu o prawie 28 tys. żołnierzy. Warto wspomnieć także o misji UNIFIL w Libanie, zorganizowanej w efekcie ataków Organizacji Wyzwolenia Palestyny na Izrael z terytorium Libanu. Od 1980 do 1994 r. uczestniczyło w niej 9,2 tys. szwedzkich żołnierzy. Wreszcie, w misji UNPROFOR w Bośni (operacja została przejęta przez NATO, następnie przez UE) w latach 1992-1995 wzięło udział 461 reprezentantów szwedzkiej armii²⁰. Z kolei misja w Kosowie (UNMIK) trwa od 1996 r., a szwedzki wkład personalny wyniósł zaledwie 204 żołnierzy²¹. Zdecydowanie większe zaangażowanie Szwecji na Półwyspie Bałkańskim widoczne jest w ramach misji NATO.

Warto również wspomnieć o mniejszych misjach, które mimo że mniej spektakularne, umacniają pozycję Szwecji jako „promotora pokoju”. Są to takie operacje, jak:

¹⁹ F. Doeser, *op. cit.*, s. 210.

²⁰ Inne misje w rejonie Bałkanów, w które zaangażowane były szwedzkie wojska, to m.in.: UNPREDEP w Macedonii (1995-99), UNMIBH w Bośni i Hercegowinie (1995-2002), UNMOP na półwyspie Prevlaka (od 2002 r.).

²¹ *Completed Operations*, <http://www.forsvarsmakten.se/en/Forces-abroad/Completed-Operations>, dostęp 10 czerwca 2011, *List of Peacekeeping Operations 1948 – 2011*, <http://www.un.org/en/peacekeeping/documents/operationslist.pdf>, dostęp 11 maja 2011.

MINURSO – misja wspierająca referendum w Saharze Zachodniej (110 szwedzkich żołnierzy od 1991 r.), UNMEE – misja w Etiopii i Erytrei (13 żołnierzy w latach 2000-2001), MINUGUA – misja weryfikacyjna w Gwatemali (155 żołnierzy w 1997 r.)²².

Obecnie, w oficjalnym dyskursie Organizacja Narodów Zjednoczonych spada na drugie miejsce w rankingu najważniejszych partnerów instytucjonalnych, ustępując miejsca Unii Europejskiej. Pociąga to za sobą również gotowość angażowania się Szwecji przede wszystkim w operacje pokojowe prowadzone przez UE, aczkolwiek mające mandat ONZ. Ponieważ Unia Europejska działa w ramach formalnoprawnych ONZ i ma dużo mniejsze możliwości w zakresie prowadzenia operacji militarnych, wydaje się mało prawdopodobne, aby znaczenie ONZ w szwedzkiej polityce spadało w szybkim tempie. Bardziej prawdopodobne jest dalsze utrzymywanie balansu wobec obu organizacji.

SZWECJA A WSPÓLNA POLITYKA BEZPIECZEŃSTWA I OBRONY

Unia Europejska jest najmłodszym, lecz ambitnym aktorem w dziedzinie operacji wspierania pokoju. Za pomocą takich instrumentów, jak Wspólna Polityka Bezpieczeństwa i Obrony, zadania petersberskie, Traktat Lizboński, UE otrzymała możliwość przeprowadzania szerokiego spektrum misji, m.in. humanitarnych, zadań bojowych, misji stabilizacyjnych oraz ratowniczych – w tym utrzymania oraz budowania pokoju²³.

Jako członek Unii Europejskiej od 1995 r., Szwecja aktywnie wspiera rozwój WPBiO. Warto jednak wspomnieć, iż w przededniu wstąpienia w struktury UE, zaangażowanie to nie było oczywistością dla szwedzkich decydentów. Parlamentarna Stała Komisja Spraw Zagranicznych w swoim stanowisku z 1990 r. podkreślała, że europejska współpraca w sprawach zagranicznych i obronnych nie pociąga za sobą współpracy militarnej – z wyjątkiem wykonywania sankcji zarządzonych przez Radę Bezpieczeństwa ONZ²⁴. Jednocześnie, już w deklaracji z 1991 r. mowa jest o „europejskiej tożsamości” w szwedzkiej polityce zagranicznej²⁵. W tym samym roku, w wywiadzie dla *Sydsvenskan*, Carl Bildt mówił, iż Szwecja musi pozostawić otwarte drzwi dla różnego rodzaju działań zbrojnych w ramach Wspólnoty Europejskiej. Podkreślał konieczność funkcjonowania tych działań w zgodzie z zasadami ONZ, i ich ochotniczy charakter²⁶.

²² P. V. Jakobsen, *op. cit.*, s. 248-49.

²³ R. Zięba, *Wspólna Polityka Zagraniczna i Bezpieczeństwa Unii Europejskiej*, Warszawa 2007, s. 52.

²⁴ *Nedrustning, Betänkande 1990/91: UU4*, www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3322&dok_id=GEOIUU4&rm=1990/91&bet=UU4, dostęp 10 października 2011.

²⁵ *Excerpts from the statement of Government policy presented to the Parliament by the Prime Minister, Mr Carl Bildt*, Documents on Swedish Foreign Policy, Swedish Ministry for Foreign Affairs, Stockholm 1991, s. 31-37.

²⁶ O. Lönnæus, *Carl Bildt till Sydsvenskan: Sverige med i EG-armén*, „Sydsvenskan”, 23 listopada 1991.

Mając status jedynie obserwatora w Unii Zachodnioeuropejskiej, która w założeniu miała stanowić „zbrojne ramię” UE, Szwecja nie miała bezpośredniego wpływu na wszystkie decyzje podejmowane w zakresie wspólnej obronności i polityki bezpieczeństwa. Dlatego, wspólnie z Finlandią, postulowała przeniesienie zadań petersberskich pod egidę UE, a potem także poszerzenie ich o operacje zarządzania kryzysowego. W ten sposób oba państwa wzmocniły swoją legitymację do uczestniczenia w operacjach militarnych prowadzonych przez Unię Europejską.

Szwecja uczestniczyła do tej pory we wszystkich misjach UE. Jej udział w niektórych z nich jest znikomy, jako że większość dotychczasowych misji nie osiągnęła znaczących rozmiarów. Mimo to, kontynuując taką taktykę, Szwecja wysyła jasną wiadomość o swoim zaangażowaniu na rzecz społeczności międzynarodowej, szczególnie europejskiej. Warto podkreślić także jej znaczący udział w jedynej dotychczas operacji zaprowadzania pokoju, prowadzonej przez UE. Miała ona miejsce w 2003 r. w Demokratycznej Republice Kongo (operacja „Artemis”), a Szwecja (reprezentowana przez około 200 żołnierzy²⁷), obok Francji, zaangażowana była w najbardziej niebezpieczne działania w ramach tej misji²⁸. „Artemis” jest dobrym przykładem zacierania się granic pomiędzy operacjami utrzymania i zaprowadzania pokoju – choć szwedzcy żołnierze nie mieli mandatu do działań ofensywnych, w czasie operacji zabili ponad dwudziestu bojówkarzy²⁹.

Należy wspomnieć również o misjach: EUFOR ALTHEA w Bośni i Hercegowinie, prowadzonej od 2004 r. (szwedzki wkład wynosił 68 żołnierzy), operacji stabilizacyjnej CONCORDIA w Macedonii, wdrożonej w 2003 r. (20 żołnierzy) oraz pierwszej misji morskiej – EU NAVFOR Somalia, mającej na celu ochronę statków kursujących przy wybrzeżu Somalii, jak również walkę i prewencję aktów piractwa. Na jej potrzeby Szwecja dostarczyła trzy statki³⁰.

Szwecja jest także największym kontrybuującym oraz przewodniczącym Nordyckiej Grupy Bojowej. Spośród około 2,4 tys. żołnierzy Szwecja dostarcza około 1,6 tys³¹. Ta grupa bojowa, przystosowana do działań szybkiej reakcji, była do dyspozycji UE w pierwszej połowie 2008 r., a w latach 2005-06 udział w niej pochłaniał dużą część wysiłków szwedzkich sił zbrojnych³².

²⁷ P. V. Jakobsen, *op. cit.*, s. 250.

²⁸ G. Herolf, *op. cit.*, s. 53.

²⁹ P. V. Jakobsen, *op. cit.*, s. 180.

³⁰ K. Eimecke, *Swedish experiences from preparations for EU NAVFOR Somalia – Operation ATALANTA*, prezentacja Power Point, <http://www.nato.int/structur/AC/141/pdf/PS-M/Swedish%20Navy.pdf>, dostęp 10 czerwca 2011, *EUFOR – Makedonien*, <http://www.forsvarsmakten.se/sv/Internationella-insatser/Avslutadeinsatser/Enskilda-insatser/EUFOR--Makedonien>, dostęp 12 listopada 2011.

³¹ *Nordic Battlegroup*, Försvarsmakten, Stockholm 2011, s. 3. Pozostałymi państwami uczestniczącymi w Nordyckiej Grupie Bojowej są: Finlandia, Norwegia, Estonia i Irlandia.

³² A. Eriksson, *Europeanization and Governance in Defence Policy. The Example of Sweden*, Stockholm 2006, s. 208.

Dobrym przykładem wagi, jaką szwedzki rząd przykładą do zaangażowania we Wspólną Politykę Bezpieczeństwa i Obrony, jest wzrost funduszy na WPBiO do około 1,35 mln koron szwedzkich w 2007 r.³³

NOWY-STARY CZŁONEK NATO?

Aktywność Sojuszu Północnoatlantyckiego w obszarze misji pokojowych rozpoczęła się w latach 90. operacją przerzucenia prawie 60 tys. żołnierzy do Bośni kontyngentu IFOR w 1995 r. W 1997 r. siły IFOR zastąpiono SFOR (Stabilization Force)³⁴. W 1999 r. rozpoczęto operację mającą na celu zaprowadzenie pokoju i stabilizacji w Kosowie³⁵. Jedną z najbardziej znaczących dziś (130 tys. żołnierzy z 48 krajów) jest misja w Afganistanie, trwająca od 2001 r. Na mocy uchwały Rady Bezpieczeństwa ONZ utworzono tam Międzynarodowe Siły Wsparcia Bezpieczeństwa ISAF (International Security Assistance Force)³⁶. Wśród innych misji pokojowych NATO warto wymienić szereg operacji w Macedonii (m. in. „Niezbędne Żniwa” w 2001 oraz „Zjednoczona Harmonia” w 2002 r.), jak również misje szkoleniowe (także z udziałem wojsk), m.in. w Iraku (NTM-I) w 2004 r. Ponadto, od 2009 r. prowadzona jest operacja „Tarcza Oceaniczna” (Ocean Shield) w Rogu Afryki, mająca na celu zwalczanie piractwa morskiego. Nie można ponadto zapomnieć o jednym z najważniejszych wydarzeń dla społeczności międzynarodowej w 2011 r., tj. operacji „Zjednoczony obrońca” („Unified Protector”) w Libii.

Szwecja współpracuje z NATO na dwóch płaszczyznach: poprzez Partnerstwo dla Pokoju (PdP) oraz Euroatlantycką Radę Partnerstwa. Szwedzkie siły i możliwości zbrojne były stopniowo przystosowywane do systemu NATO, co ułatwia kooperację; szwedzcy żołnierze pracujący w misjach NATO są zjawiskiem częstym i, poza wyjątkami opisanymi poniżej, niebudzącym kontrowersji³⁷. Szwecja podkreśla, iż zaangażowanie w operacje NATO jest definiowane przez jej członkostwo w Unii Europejskiej, a o formalnym przystąpieniu do struktur Paktu nie ma na razie mowy w oficjalnym dyskursie. Warto zwrócić jednak uwagę, iż Szwecja, nie będąc członkiem organizacji, współpracuje z nią tak blisko, jak to tylko możliwe. Dobrym tego przykładem jest udział żołnierzy w operacjach Paktu na Półwyspie Bałkańskim,

³³ G. Herolf, *op. cit.*, s. 54.

³⁴ J. Kim, *Bosnia and the European Union Military Force (EUFOR): Post-NATO Peacekeeping*, CRS Report for Congress, updated December 5, 2006, <http://www.fas.org/sgp/crs/row/RS21774.pdf>, dostęp 20 maja 2011.

³⁵ *NATO's role in Kosovo*, http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_48818.htm, dostęp 11 czerwca 2011.

³⁶ E. Cziomer, *Instytucjonalizacja współpracy transatlantyckiej: problemy i wyzwania*, [w:] idem (red.), *Bezpieczeństwo międzynarodowe w XXI wieku. Wybrane problemy*, Kraków 2010, s. 56-57; The evolution of ISAF, http://www.nato.int/cps/en/SID-E750C3AA-904927F8/natolive/topics_69366.htm, dostęp 10 czerwca 2011.

³⁷ G. Herolf, *op. cit.*, s. 51.

m.in. w misjach stabilizacyjnych IFOR oraz SFOR w Bośni i Hercegowinie w latach 1995-2004 (w operacjach przez cały czas ich trwania uczestniczyło około 7 tys. żołnierzy i personelu pomocniczego ze Szwecji), a także w Kosowie od 1999 r. (KFOR – obecnie około 60 żołnierzy). W przypadku udziału w tej ostatniej, warto wspomnieć o kontrowersjach, jakie wzbudziła strategia Szwecji: odrzuciła ona prośbę NATO o włączenie się do operacji humanitarnej w Albanii, ponieważ nie miała ona mandatu ONZ. Jednocześnie zapewniła, że weźmie udział w operacji KFOR (choć poprzedził ją nalot bombowy NATO na b. Jugosławię, nieusankcjonowany przez ONZ), o ile taki mandat zostanie jej przyznany³⁸.

W misji ISAF w Afganistanie bierze obecnie udział około 500 szwedzkich żołnierzy; kontyngent rozpoczął pracę w 2007 r.³⁹. Osobnym przypadkiem jest operacja „Unified Protector” w Libii, trwająca od marca do października 2011 r. Wsparta rezolucjami Rady Bezpieczeństwa nr 1970 i 1973, NATO nałożyła embargo na dostawy broni, ustanowiła strefę zakazu lotów nad Libią oraz wprowadziła międzynarodowy kontyngent wojsk, mający chronić ludność cywilną i obszary przez nią zamieszkane⁴⁰. Co prawda rząd Fredrika Reinfeldta niezwłocznie poparł decyzję o utworzeniu strefy zakazu lotów, jednak jednocześnie wahał się przed bezpośrednim zaangażowaniem w interwencję, czekając na oficjalną prośbę ze strony NATO. Gdy została ona zgłoszona, za formalnym przyzwoleniem Riksdagu podjęto decyzję o wysłaniu ośmiu samolotów wielozadaniowych Jas 39 Gripen oraz jednego TP 84 Hercules na terytorium Libii na trzy miesiące (misję przedłużono 1 lipca)⁴¹. Samoloty miały pełnić jedynie funkcje zwiadowcze, nie posiadały legitymacji do używania siły. Ponadto, szwedzki wkład w misję NATO obejmował około 130 osób personelu pomocniczego – pracowników Ekspedycyjnych Sił Powietrznych oraz specjalistów.

Taki udział Szwecji w operacji NATO jest bezprecedensowy. Szwedzkie samoloty po raz ostatni wzięły udział w międzynarodowej interwencji w 1960 r., w czasie operacji ONZ w byłym Kongo Belgijskim. Sytuacja ta ożywiła debatę między zwolennikami przystąpienia Szwecji do NATO (m.in. Partia Liberalna, która jest częścią koalicji rządowej) a przeciwnikami tak dużego zaangażowania w operacje militarne (m.in. Partia Zielonych). Żadne formalne decyzje w tej kwestii nie zostały jednak podjęte i w najbliższym czasie, według autorki, nie należy się spodziewać zmian w zakresie stosunków Szwecji z Organizacją Paktu Północnoatlantyckiego – szczególnie, że

³⁸ P. V. Jakobsen, *op. cit.*, s. 184.

³⁹ *International Security Assistance Force (ISAF) – Key Facts and Figures*, <http://www.isaf.nato.int/images/stories/File/Placemats/110606-isaf-placemat.pdf>; *Multilateral Peace Missions Overview*, Stockholm International Peace Research Institute, conflict.sipri.org/SIPRI_Internet/index.php4, dostęp 10 czerwca 2011.

⁴⁰ *NATO and Libya*, <http://www.nato.int/cps/en/SID-1A936ED4-B0223F60/natolive/71679.htm>, dostęp 11 czerwca 2011.

⁴¹ *Sweden sends eight fighter jets to Libya*, “The Swedish Wire”, <http://www.swedishwire.com/politics/9146-sweden-sends-eight-fighter-jets-to-libya>, dostęp 29 marca 2011; *Joint Press Point NATO Secretary General and Prime Minister of Sweden - 31 March 2011*, <http://www.youtube.com/watch?v=DMBCHJNU6E>, dostęp 11 czerwca 2011.

dotychczasowa współpraca pokazuje, iż członkostwo nie jest warunkiem koniecznym dla zaangażowania w działania NATO.

SPECYFICZNY PROFIL POLITYKI ZAGRANICZNEJ

Zaangażowanie Szwecji we wszystkie opisane powyżej misje nie jest wprawdzie na tyle znaczące, by mogło przesądzać o losach poszczególnych przedsięwzięć – wszak państwo, o którym mowa, dysponuje zaledwie 34 tys. wojsk oraz 38 tys. rezerwistów, a w 2010 r. zniosło przymusowy pobór do wojska⁴². Wydatki na obronność sięgnęły w 2010 r. 1,48% budżetu⁴³. Ważnym argumentem przeciwko większemu zaangażowaniu są kwestie finansowe. Przeciętny koszt jednej misji w latach 1960-92 wynosił 278 mln koron szwedzkich, jednak już w latach 1992-93 powiększył się on do około 500 mln⁴⁴. W 2004 r. wspólny budżet Ministerstwa Obrony i Ministerstwa Spraw Zagranicznych, przeznaczony na operacje wspierania pokoju, wyniósł 1,3 mld koron szwedzkich⁴⁵. Brak klarownego podziału kompetencji między dwa ministerstwa w omawianym zakresie również przemawia na niekorzyść szerszego uczestnictwa.

Konsekwentna polityka Szwecji wobec operacji wspierania pokoju zbiera żniwo w postaci m. in. pozytywnego wizerunku na arenie międzynarodowej. Biorąc pod uwagę tezę, iż o pozycji międzynarodowej państwa przesądza, jako jeden z wielu czynników, udział w wielostronnych operacjach militarnych, strategia taka wydaje się ciekawym pomysłem na rolę Szwecji w polityce światowej. Nie dysponując silnym potencjałem militarnym ani bronią atomową, Szwecja wykorzystuje takie atuty, jak sprawna dyplomacja oraz opinia państwa stabilnego i oddającego zasługi dla międzynarodowego pokoju, by zaznaczyć swoje miejsce wśród innych państw. Nawet niewielki udział w operacjach pokojowych pokazuje Szwecję jako kraj pracujący na rzecz światowego pokoju i przestrzegania praw człowieka, co zapewnia jej szczególną pozycję na arenie międzynarodowej.

ABSTRACT

The aim of the article is to introduce Swedish participation in international, military peace support operations, lead by the United Nations, the European Union and the North Atlantic Treaty Organisation. Taking part in those operations is shown as an alternative strategy for a relatively small state to build its position on the international arena, deriving from its traditional values and interests.

⁴² *Sweden ends compulsory military service*, "The Swedish Wire", 1 July 2010, <http://swedishwire.com/politics/5236-sweden-ends-compulsory-military-service-#comment-536>, dostęp 9 czerwca 2011.

⁴³ *The Pocket Guide to the Swedish Armed Forces, Swedish Armed Forces 2009*, <http://www.forsvarsmakten.se/upload/dokumentfiler/publikationer/swedish-armed-forces-2009.pdf>, dostęp 11 czerwca 2011.

⁴⁴ H. Didner, *Kostnader för svenskt deltagande i FN-styrkor*, [w:] G. Jervas, R. Lindahl, *Skall Sverige tvinga fram fred?*, s. 73-80.

⁴⁵ P. V. Jakobsen, *op. cit.*, s. 185.

Keywords: Sweden, peace support operations, peace-keeping operations, peace enforcement missions, Swedish foreign policy

Biogram: Martyna Bildziukiewicz jest doktorantką w Instytucie Politologii Uniwersytetu Gdańskiego. Jej zainteresowania badawcze koncentrują się wokół polityki zagranicznej krajów nordyckich, szczególnie Królestwa Szwecji, a także Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa Unii Europejskiej oraz operacji wspierania pokoju.